

Riktlinjer för anhörigstöd

Omsorgsförvaltningen

Innehåll

Mål.....	3
Bakgrund	3
Syfte med riktlinjerna.....	3
Omsorgsförvaltningens ansvar och aktuell lagstiftning.....	3
Anhörigperspektiv	4
Anhörigstöd	4
Anhörigsamordnaren.....	5
Intern och extern information.....	5
Rådgivande/information och vägledande samtal.....	5
Enskilda stödsamtal	5
Anhörig Cirkel/Grupp.....	5
Samtalsgrupp	5
Temadagar/Föreläsningar	5
Må bra aktiviteter.....	5
Samverkan	6
Utvecklingsarbete	6
Kvalitetssäkring	6
Uppföljning	6
Metodutveckling.....	6
Översyn av riktlinjen.....	6
Definition av olika begrepp inom stöd till anhöriga	7

Mål

”Omsorgsnämndens mål innebär att vi ska ha en helhetssyn på människan. Vi inser att alla människor har sina individuella behov men är också en del av ett socialt sammanhang. Anhöriga som vårdar eller stödjer närstående ska känna sig delaktiga och uppmärksammas för sina insatser. Deras kunskap ska tas tillvara på ett respektfullt sätt som genererar ett ömsesidigt förtroende. Våra verksamheter ska genomsyras av ett anhörigperspektiv, vilket innebär att anhöriga ska känna sig sedda, lyssnade till och respektfullt bemötta.”

Bakgrund

Enligt socialtjänstlagen 5 kap 10 § (2001:453), ”Socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder.”

Socialstyrelsens skrift, Stöd till anhöriga, är en vägledning till kommunerna för tillämpning av socialtjänstlagen. Syftet är att bestämmelserna ska få genomslagskraft, bli kända och tillämpas så att alla anhöriga som har behov av anhörigstöd ska få det.

Syfte med riktlinjerna

Syfte med riktlinjerna är att ge en övergripande beskrivning av omsorgsförvaltningens ansvar och därmed informera den enskilde, anhöriga, och allmänhet om vilket stöd de kan förväntas få.

Riktlinjerna ska tillsammans med nämnd lagstiftning, socialstyrelsens riktlinjer samt kommunens mål utgöra ett stöd i arbetet med att besluta och utforma insatser.

Omsorgsförvaltningens ansvar och aktuell lagstiftning

Anhörigstöd är en angelägenhet för hela samhället och det finns ett gemensamt ansvar mellan olika huvudmän. Kommunen har huvudansvaret (Socialtjänstlagen 5 kap 10§) för anhörigstödet och därmed också en samordnande roll. Sluten vården och öppen vården/primärvården har också ett visst förebyggande ansvar enligt 2c § Hälso- och sjukvårdslagen.

Forskning enligt Nationellt kompetenscenter för Anhörig (NKA) visar att barn ger omfattande hjälp och stöd till föräldrar eller syskon. Socialtjänsten har ansvar för att barn får en trygg uppväxt samt att arbeta förebyggande. En viktig uppgift är att upptäcka och stödja barn som anhöriga när föräldrar har missbruk/beroende, psykisk ohälsa eller andra allvarliga svårigheter som kan påverka föräldraskapet och barns hälsa och utveckling. Även Hälso- och sjukvården har ett lagstadgat ansvar att beakta dessa barns behov (5 kap. 7 § HSL).

De flesta kommuner i landet har arbetat med att utveckla stöd till anhöriga eller andra personer som vårdar, hjälper eller stödjer en närstående. Merparten av detta stöd har riktats till anhöriga till äldre personer.

Det är viktigt att uppmärksamma att bestämmelsen gäller alla anhöriga som vårdar och stödjer en närstående.

Arbetet med stöd till anhöriga kan därmed omfatta de flesta av socialtjänstens verksamheter. Bestämmelsen i 5 kap. 10 § SoL omfattar till exempel

- anhöriga till personer med fysisk funktionsnedsättning
- anhöriga till personer med psykisk funktionsnedsättning
- anhöriga till personer med utvecklingsstörning eller annan intellektuell funktionsnedsättning
- anhöriga till personer med långvarig psykisk sjukdom
- anhöriga till personer med långvarig eller kronisk fysisk sjukdom
- anhöriga till personer med missbruks- och beroendeproblematik
- föräldrar till barn under 18 år med någon av ovanstående sjukdom eller funktionsnedsättning
- föräldrar till vuxna barn med någon av ovanstående sjukdom eller funktionsnedsättning
- vuxna barn till person med någon av ovanstående sjukdom eller funktionsnedsättning

Anhörigas insatser bygger på frivillighet

Den generella utgångspunkten i lagstiftningen är att en anhörig eller en annan person själv avgör hur stort ansvar han eller hon vill ta för att hjälpa, stödja och vårda en närstående.

Anhörigas omsorgstagande för en vuxen närstående vilar på frivillighet. Det kan medföra att den som anhörigvårdar en närstående kan drabbas av ohälsa, sämre ekonomi och/eller försämrad livskvalitet.

Föräldrabalken 6 kap 2 § reglerar föräldrars omvårdnadsansvar för sina barn, det begränsar till viss del frivilligheten i deras ansvar som anhöriga.

Äktenskapsbalken 6 kap 2 § reglerar makars samlevnad, där finns ingen omvårdnadsplikt vilket betyder att makar avgör själva i vilken omfattning de vill hjälpa till med personlig omvårdnad.

Anhörigperspektiv

Anhörigperspektiv innebär att anhöriga som vårdar eller stödjer närstående ska känna sig delaktiga och uppmärksammas för sina insatser. Deras kunskap ska tas tillvara på ett respektfullt sätt som genererar ett ömsesidigt förtroende. Våra verksamheter ska genomsyras av ett anhörigperspektiv vilket innebär att anhöriga ska känna sig sedda, lyssnade till och bli bemötta med respekt.

Anhörigstöd

Stöd till anhöriga handlar om att följa gällande lagstiftning. Alla som arbetar inom omsorgsförvaltningen har ett ansvar för att alla insatser håller god kvalitet. De medarbetare som möter anhöriga i sitt dagliga arbete har ansvar för att uppmärksamma anhörigas behov och ge stöd.

I omsorgsförvaltningen organiseras anhörigstödet utifrån två olika delar. Dels med ett centraliserat, specialiserat anhörigstöd där anhörigsamordnaren finns som resurs och dels med ett integrerat anhörigstöd. Kompetens byggs upp inom ordinarie vård- och omsorgsverksamhet och där anhöriga får sitt stöd av ordinarie personal.

Anhörigsamordnaren

Intern och extern information

Anhörigsamordnare informerar om insatser och vad anhörigperspektiv innebär, både internt och externt d.v.s. till anhöriga, medarbetare i omsorgsförvaltningen, politiker, sjukvården, föreningar och andra organisationer/företag. Syfte med informationen är att sprida kunskap om vad anhörigstöd är och vad det innebär att vara anhörig samt var kunskap kan hämtas.

Rådgivande/information och vägledande samtal

I ett vägledande samtal lyssnar anhörigsamordnaren in den anhöriges stödbehov. Den anhörige kan antingen hänvisas vidare eller så planeras ett individuellt anpassat anhörigstöd in. Stödet kan erbjudas av anhörigsamordnare eller en samverkanspart.

Enskilda stödsamtal

Det är begränsad antal av stödjande samtal hos anhörigsamordnare. Samtalets fokus är situationen som anhörig och hur den anhörige kan finna lösningar och möjligheter i sin situation. Samtalet är tidsbegränsat och har ett tydligt upplägg.

Anhörig Cirkel/Grupp

Gruppledare är anhörigsamordnare eller samverkanspart. Syftet med anhöriggruppen är att anhöriga ska få möjlighet att träffas och samtala med andra anhöriga som befinner sig i liknande situation och finna stöd i varandra. Grupperna har ett i förväg planerat upplägg som anpassas efter gruppens behov och önskemål. Den kan även vara mer faktabaserad, då professionella tas in i gruppen och berättar om till exempel hälsa, en viss diagnos/funktionsnedsättning, läkemedel, förflyttningar eller annat specifikt efterfrågat tema. Gruppen har begränsat antal med träffar.

Samtalsgrupp

Om gruppen vill fortsätta träffas efter avslutad anhöriggrupp/cirkel erbjuder anhörigsamordnare möjlighet till samtalsgrupp.

Temadagar/Föreläsningar

Vid några tillfällen per år, i samverkan med professionella och föreningar, anordnas och anpassas tema efter de olika målgruppernas önskemål och behov. Anhörigsamordnarens roll är att se till att temat varierar, det kan till exempel handla om att bli äldre, ha en funktionsvariation och/eller långvarig sjukdom, hälsa, friskvård och psykiatri/missbruk.

Må bra aktiviteter

För att främja anhörigas hälsa erbjuder anhörigsamordnare aktiviteter som ska förebygga ohälsa som till exempel mindfulness och må bra dagar i samverkan med andra aktörer.

Samverkan

En stor del av anhörigsamordnarens uppgift är att finnas med i olika sammanhang av nätverk och forum både internt samt externt, för att sprida och uppmärksamma anhörigperspektiv och skapa delaktighet. Några av de nätverk som anhörigstödet samverkar med är, tankesmedja/lärande nätverk, vårdsamverkan Skaraborg, Skaras mötesplatser, svenska kyrkan, Röda Korset, pensionärsföreningar och brukarföreningar.

Utvecklingsarbete

Utvecklingsarbetet är betydelsefullt och genom omvärldsbevakning och samverkan, kan anhörigstödet fortsätta att utveckla ett referensbibliotek med kunskap. Kvalitetssäkring av arbetsätt och metoder stöds av aktuell och evidensbaserad forskning inom området.

Anhörigsamordnarens roll är central med ansvar för samordning, utbildning och möjliggörande av insatser med och för anhöriga. I samordnarens roll ingår det att innebära att utbilda och handleda personal inom omsorgsförvaltningen samt att sprida information, kunskap och ibland anordna andra utbildande insatser.

Anhörigsamordnaren arbetar med olika metoder för att uppnå mål. Det kan vara stödformer och/eller aktiviteter som är knutna till verksamheterna eller anordnade av anhörigsamordnare själva.

Kvalitetssäkring

Uppföljning

Varje insats eller aktivitet följs upp med en utvärdering för att säkerställa att den anhörige fått den information och kunskap den förväntat sig.

Metodutveckling

Omsorgsförvaltningen verkar för att genom kunskap och omvärldsbevakning med nationellt kunskaps stöd för anhöriga (NKA), utforma metoder för att kunna ge målgruppen rätt stöd och hjälp. Omsorgsförvaltningens insatser ska vara av god kvalitet, utifrån den bästa tillgängliga kunskapen om målgruppens behov och vad som ger bäst resultat.

Översyn av riktlinjen

Riktlinjen ska ses över och aktualiseras vartannat år.

Definition av olika begrepp inom stöd till anhöriga

Anhörig: Anhörig är den person inom familje- eller släktkretsen som bistår en annan. Ibland förekommer det också att grannar eller vänner träder in i anhörigas ställe och antar ”funktionen” som anhörig.

Närstående: Närstående är den person som tar emot omsorg, vård eller stöd.

Anhörigstöd: Anhörigstöd (eller stöd till anhörig) avser olika insatser som primärt syftar till att fysiskt, psykiskt och socialt underlätta den anhöriges situation.

Anhörigombud: Personal från omsorgens alla delar som har en fördjupad kompetens i anhörigfrågan. De har i uppgift att hålla anhörigperspektivet levande och vara en länk till anhörigsamordnaren.

Anhörigomsorg: Avser olika former av hjälpinsats som ges av anhöriga till personer som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning behöver sådan i sin dagliga livsföring.

Indirekt stöd till anhöriga: Stödet ges till den närstående, med syfte att tillgodose den närståendes behov och att underlätta för person som vårdar eller stödjer den närstående.

Direkt stöd till anhöriga: Stödet ges till anhöriga, och har som syfte att underlätta anhörigas situation.